

G. VAN LIMBERGHEN (ed.), W. RAUWS, F. DERUYCK, M. ROZIE, J. ROZIE, W. VANEECK-HOUTTE, M. VANDEBOTERMET en A. DE NAUW, *Sociaal strafrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu, 1998, 270 p.

De editor, prof. dr. G. VAN LIMBERGHEN, bezorgde een inleiding bij dit boek. Hij legt uit waarom dit nieuwe overzicht van het sociaal strafrecht op een goed gekozen ogenblik komt. Waar de wetgever tot voor kort nog een olifantshuid had voor kritiek, fungeren nu baanbrekende arresten van de opperste rechtscolleges als breekijzer en recente doctorale proefschriften als hamer op het harnas van de onverschilligheid. De inleiding overloopt dan in het kort de inhoud van de verschillende bijdragen, waarbij de traditionele indeling in materieel en formeel strafrecht getrouw wordt gebleven, en stipt saillante punten ervan aan.

Prof. dr. W. RAUWS behandelt de 'Sociaalrechtelijke misdrijven en hun strafbaarstelling'. In zijn inleiding wijst hij erop dat het sociaal strafrecht nu eens slechts dwingende wetbepalingen betreffen die enkel particuliere belangen beschermen, dan weer een openbaar orde karakter dragen. Dit verplicht ertoe per wet en zelfs per wetbepaling na te gaan of de beschermde norm al dan niet tot de openbare orde behoort. De auteur onderzoekt dan de voor het sociaal recht relevante incriminaties uit het gemene strafrecht. Vervolgens komen de strafbaarstellingen in sociaalrechtelijke wetten aan de beurt. De algemene incriminaties worden aangevallen van uit het beginsel '*nullum crimen sine lege*'. Ook andere wetgevingstechnieken, zoals bijvoorbeeld deze van de blanco-incriminaties en de strafbaarstelling van algemeen bindend verklaarde collectieve arbeidsovereenkomsten, krijgen kritiek. Naar RAUWS' mening dringt een algemene herziening van de sociale strafwetten zich op.

Hij besteedt vervolgens aandacht aan de verenigbaarheid van de zogenaamde 'controledelicten' met de mensenrechten aan de hand van het arrest Transnuklear van het Hof van Cassatie en de arresten Funke en Saunders van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens. Bij deze passage werd ik niet helemaal overtuigd; het is evident dat men niemand kan dwingen zichzelf te beschuldigen, maar is de, al dan niet onder strafdreiging afgedwongen, verplichting om een controle toe te staan wel een zelfbeschuldiging? Is rechtshandhaving in takken zoals dat van het sociaal recht nog wel denkbaar zonder controleverplichting? Onder het hoofdstuk bestraffing wordt vanzelfsprekend het probleem van de geldboeten maal zoveel betrokken werknemers gescreend. Wat het hoofdstuk van het morele bestanddeel betreft, is het zo dat voor vele sociaalrechtelijke misdrijven, tengevolge van het stilzwijgen van de wetgever, de onachtzaamheid onder de vorm van *negligentia* volstaat. In de heersende opvatting wordt een onderscheid gemaakt tussen het vereiste van het bestaan van een moreel bestanddeel van dergelijk misdrijf en het bewijs ervan. De strafrechter kan ter zake een vermoeden van schuld afleiden uit het bestaande materieel bestanddeel van het misdrijf. De beklaagde kan evenwel een rechtvaardigings- of schulditsluitingsgrond aanvoeren. De vervolgende partij zal dan de afwezigheid van geloofwaardigheid daarvan moeten bewijzen. Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens heeft in

het arrest Salabiaku dergelijk vermoeden van schuld binnen bepaalde grenzen toelaatbaar geacht. RAUWS bekritiseert evenwel de heersende opvatting; hij vindt het contradictorisch een moreel schuldelement te eisen en toch genoeg te nemen met het bewijs van het bestaan ervan afgeleid uit het plegen van het feit zelf. Hij wijst erop dat bepaalde rechtspraak terecht streng is wat de persoonlijke schuld van een bedrijfsleider betreft. Naar mijn bescheiden oordeel haalt hij hiermede twee zaken door elkaar: de bewijsregel van het vermoeden van schuld door de materiële wetsovertreding en de vereiste van een persoonlijke schuld van een bedrijfsleider wegens een door zijn aangestelde gepleegd misdrijf. Na het moreel schuldelement wordt dan stilgestaan bij de retroactiviteit van collectieve arbeidsovereenkomsten, inzonderheid de eruit voortvloeiende verplichting voor de werkgevers om achterstallige lonen, vakantiegeld, feestdagtoeslagen, enz. te regulariseren; dit zorgt voor discussie. Bijzonder moeilijk wordt het wanneer inmiddels aan de arbeidsovereenkomst een einde is gekomen. Een volgend punt is dat sommigen, in afwijking van de rechtspraak van het Hof van Cassatie, de terugwerking verdedigen van de opheffing van een strafbaarstelling in uitvoering van een blanco-strafwet. Voor de interpretatie van de sociale strafwet wordt al te vaak de regel van de beperkende interpretatie ingeroepen; de rechter moet de strafwet evenwel niet beperkend maar juist uitleggen. Men mag trouwens niet uit het oog verliezen dat in het Europees gemeenschapsrecht de *'effet utile'*-interpretatiemethode toepassing vindt. In de eindbeschouwingen wordt gepleit voor depenalisering en wordt er gewezen op ten gevolge van de omstandigheden bestaande gevaar van willekeur bij de vervolging. Het zijn verzuchtingen en klachten die ik ook in andere takken van het bijzonder strafrecht heb gehoord.

'Daderschap en verantwoordelijkheid voor sociaalrechtelijke misdrijven' luidt de titel van de bijdrage van prof. dr. F. DERUYCK. Hij begint met erop te wijzen dat in het sociaal strafrecht de hoedanigheid van de dader in de regel van belang is. Hij behandelt dan eerst het vraagstuk van de natuurlijke personen als dader d.w.z. de verschillende vormen van toerekening. In het sociaal recht wordt vaak de wettelijke toerekening aan de 'werkgever, zijn aangestelde of lasthebbers' gehanteerd. De term aangestelde heeft hier evenwel niet dezelfde inhoud als in artikel 1384 van het Burgerlijk Wetboek; een aangestelde is een werknemer die over een zeker gezag beschikt en een zekere leiding uitoefent. De auteur onderzoekt vervolgens of, bij samenlopende fouten, de wettelijke toerekening volgens de gegeven volgorde moet gebeuren, dan wel cumulatief kan worden toegepast. In het deel betreffende de rechtspersonen als dader wordt uitgelegd dat hiervoor, in de meeste gevallen, na de wettelijke toerekening meestal een rechterlijke toerekening aan de verantwoordelijke van de rechtspersoon, soms echter een tweede wettelijke toerekening volgt. In de laatste paragrafen onthaalt DERUYCK het wetsontwerp tot invoering van de strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen, in het algemeen genomen, instemmend.

Prof. dr. M. ROZIE en Mr. J. ROZIE hebben het over 'Rechterlijke uitspraken naar aanleiding van sociaalrechtelijke inbreuken'. Hun bijdrage vorst na: de strafrechtelijke sancties, de burgerlijke aansprakelijkheid van de werkgever voor de betaling van de geldboeten, de ambtshalve veroordelingen en, ten slotte, de factoren die de strafmaat kunnen beïnvloeden. Zij staan langer stil bij de voor het sociaal strafrecht zo typische

ambtshalve veroordelingen, d.w.z. enerzijds, deze tot betaling van niet betaalde bedragen, anderzijds, deze tot betaling van een forfaitair bedrag.

De 'Opsporing van sociaalrechtelijke misdrijven' van prof. dr. W. VAN EECKHOUTTE is een uitgebreide bijdrage. Ze vat aan met de vele opsporingsinstanties, dit zijn de algemene opsporingsinstanties en de verschillende inspectiediensten die het sociaal recht rijk is. De diversiteit ervan is als positief te beschouwen. Ze vervolgt met de bevoegdheid van de sociale inspectiediensten, *ratione materiae* en *personae*. De auteur weidt dan gedetailleerd uit – dat is ook nodig – over de rechten en plichten van de inspecteurs. Onder de algemene regels voor het optreden van sociale inspecteurs komen aan bod: aanleiding voor het optreden; legitimatie, opsporingsbevoegdheden, bijstand aan werkgevers en werknemers en informatie-uitwisseling. Wat mij bijzonder geïnteresseerd heeft is de regel van het bewaren van de anonimiteit van de klager en de implicaties het beroepsgeheim. VAN EECKHOUTTE twijfelt er ook geen ogenblik aan dat de regels van Wet Franchimont betreffende het verhoor en het geven van kopieën toepasselijk zijn op de sociale inspecteurs niettegenstaande deze geen officieren van gerechtelijke politie zijn. Na even het item van de effectiviteit van de opsporing en het misdrijf verhinderen van toezicht te hebben aangestipt, stapt de auteur over naar de gevolgen van de vaststelling van een inbreuk. Hij heeft het hierbij over het proces-verbaal, inzonderheid de bijzondere bewijskracht ervan, en over bepaalde waarschuwingen of een termijn om zich in regel te stellen. Deze laatste mogelijkheden zijn een belangrijke afwijking van de ambtelijke aangifteplicht aan het openbaar ministerie. De vraag rijst of de sociale inspecteur noch een waarschuwing of een termijn kan geven wanneer de procureur des Konings heeft beslist vervolging in te stellen. Het is echter een goede zaak dat in 85 tot 90 procent van de gevallen de sociale inspectiediensten niet repressief optreden. Alleen wanneer er echt sprake is van onwil, van zware overtreding en *a fortiori* van criminaliteit, wordt er proces-verbaal opgesteld en blijven de bevoegdheden van het openbaar ministerie onverkort.

De titel 'Uitoefening van de strafvordering door de arbeidsauditoraten en de arbeidsauditoraten-generaal en de nieuwe verjaringstermijn van de burgerlijke vordering naar aanleiding van sociaalrechtelijke misdrijven' onthult de beide topen die Mr. VANDEBOTERMET voor zijn rekening neemt. Onder de eerste overloopt hij de twee opeenvolgende versies van artikel 155 van het Gerechtelijk Wetboek. Hij gaat akkoord met de jurisprudentie van het Hof van Cassatie betreffende de tweede versie luidens dewelke de aanwijzing van de behandelende magistraat door de procureur-generaal een zaak is van het openbaar ministerie waarmee de rechter zich niet moet inlaten. Voor het overige ziet hij geen actuele problemen meer; toch heeft hij een bedenking bij het toen nog toekomstige, en sedertdien nieuw door de Wet van 22 december 1998 betreffende de verticale integratie van het openbaar ministerie, het federaal parket en de raad van de procureurs des Konings, ingevoerde artikel 152 van het Gerechtelijk Wetboek. De auteur bespreekt ook nog, enerzijds, de jurisprudentie van het Arbitragehof betreffende de verjaringstermijn van de burgerlijke rechtsvordering *ex delictu*, anderzijds, de Wet van 10 juni 1998 die de bestaande regeling grondig heeft gewijzigd en aldus de door het Arbitragehof gesanctioneerde discriminatie ten nadele van de slachtoffers van misdrijven ten overstaan van deze van oneigenlijke misdrijven heeft weggewerkt. Hij waagt zich dan aan een zoektocht naar mogelijke nieuwe

ongelijkheden. Tja, zolang niet iedereen en alles identiek is, zullen er vragen betreffende ongelijkheid rijzen.

Prof. dr. A. DE NAUW schreef 'Toepassing van administratieve geldboeten en administratieve sancties naar aanleiding van sociaalrechtelijke misdrijven'. Hij onderzoekt zowel de administratieve geldboete in het arbeidsrecht waar niettegenstaande een evolutie in het systeem het parket het laatste woord behoudt, als deze van de administratieve sancties van het Werkloosheidsbesluit van 25 november 1991 die bestaan in een uitsluiting van het genot van uitkering. Wat deze laatste betreft analyseert hij de kwesties van het eventueel karakter van strafsancie onder het E.V.R.M., de samenloop van administratieve en strafrechtelijke sanctie, de cumulatie van administratieve sancties en de omvang van de controle van de rechter op de administratieve beslissingen. De auteur verdedigt de stelling dat, anders dan het Hof van Cassatie oordeelt, volle rechtsmacht betekent dat de rechter niet alleen bevoegd is om de feitelijke grondslag van een voor hem bestreden overheidshandeling te verifiëren, maar ook om na te gaan of de bestreden maatregel het evenredigheidsbeginsel eerbiedigt.

In een synthese somt prof. dr. G. VAN LIMBERGHEN nog eens de pijnpunten van het sociaal strafrecht op; de wetgever moet zuiniger omspringen met straffen; de kwaliteit van de sociale strafwetgeving is bedroevend en ze is vaak onverenigbaar met het legaliteitsbeginsel; de wijze waarop de beklagde gedwongen wordt mee te werken aan zijn bestraffing tart alle procesrechtelijke waarborgen; de wetgever ontziet evenwel de witteboordendelinquent; het beroep op de administratieve sancties is een legistiek ontwijkingsmanoeuvre van het gerecht; feitelijk staat, zoals F. KEFER opmerkt, elke specifieke eigenschap van het sociaal strafrecht aan ernstige kritiek bloot. Deze opsomming van kritieken kan dan wel een perfecte weergave zijn van de ingenomen standpunten, toch zijn ze m.i. niet altijd coherent.

Bij wijze van conclusie bij deze wat mij betreft boeiende publicatie kan men stellen dat, zoals zo vaak bij de onderscheiden takken van het bijzonder strafrecht, het sociaal strafrecht geconfronteerd wordt met specifieke vraagstukken waarvan de oplossing vaak te vinden is in de algemene regels van strafrecht en welke van de weeromstuit leiden tot een beter begrip van die algemene regels. Spijtig genoeg is het boek typografisch niet altijd oké. Al te dikwijls worden woorden ten onrechte aan elkaar geschreven; hetzij ontbreken verbindingstekens, hetzij zijn ze fout; zijn talrijke witregels onnodig. Een enkele keer is niet erg, maar hier ging het me irriteren.

LUC HUYBRECHTS

**Centrum voor Beroepsvervolmaking in de Rechten, *Het vernieuwde strafprocesrecht. Een eerste commentaar bij de wet van 12 maart 1998*, Antwerpen, Maklu, 1998, 285 p.**

Op 12 maart 1998 werd de *wet tot verbetering van de strafrechtspleging in het stadium van het opsporingsonderzoek en het gerechtelijk onderzoek* (B.S., 2 april 1998) aangenomen. Onderhavig boek is een bundeling van de referaten, gehouden op een studiedag die op 13 november 1998 rond deze wet werd georganiseerd door het Cen-